

**AFRIKA XALQLARINING SIYOSIY VA DIPLOMATIK
ZIDDIYATLARI: SSSR-O‘ZBEKISTONDAGI MUNOSABAT**

Boboqulov Oxunjon Axmat o‘g‘li

BUXDPI o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Kongo davlatining Belgiyadan milliy mustaqillik olish uchun olib borgan kurashlari, ushbu jarayonda Sobiq SSSR davlatining faoliyati, BMT va Afrika davlatlarining Kongodagi siyosiy jarayonlarga munosabati. AQSh va G‘arb davlatlarining Kongodagi separatchilarni qo‘llab-quvvatlashi, O‘zbekiston aholisining ushbu harakatlarga qarshi chiqishlari, Kongoda G‘arbparast Mobutu diktaturasining o‘rnatilishi va SSSR-Kongo munosabatlarining sovuqlashishiga oid fikr-mulohazalar tarixiy adabiyotlar va davriy matbuotdagi materiallar asosida yoritilib berilgan.

Kalit so‘zlar: Afrika, Kongo, mustamlaka, mustaqillik, bayonot, demokratiya, ozodlik, bayonot, BMT, tinchlikparvar kuchlar, reaksiya, separatik kuchlar, Kongolez xalqi.

Аннотация: В данной статье рассматривается борьба конголезцев за национальную независимость от Бельгии, деятельность бывшего Советского Союза в этом процессе, реакция ООН и африканских стран на политические процессы в Конго. Освещены поддержка США и странами Запада сепаратистов в Конго, противодействие народа Узбекистана этим действиям, установление в Конго прозападной диктатуры Мобуту, охлаждение отношений СССР и Конго. на основе исторической литературы и материалов периодической печати.

Ключевые слова: Африка, Конго, колониализм, независимость, декларация, демократия, освобождение, декларация, ООН, миротворческие силы, реакция, сепаратистские силы, конголезский народ

Abstract: In this article, the Congolese's struggle for national independence from Belgium, the activities of the former Soviet Union in this process, the UN and

African countries' reactions to the political processes in the Congo. The support of the US and Western countries to the separatists in the Congo, the opposition of the people of Uzbekistan to these actions, the establishment of the pro-Western Mobutu dictatorship in the Congo, and the cooling of the USSR-Congo relations are highlighted on the basis of historical literature and periodical press materials.

Keywords: *Africa, Congo, colonialism, independence, declaration, democracy, liberation, declaration, UN, peacekeeping forces, reaction, separatist forces, Congolese people*

Kirish. Afrika tarixchilar nuqtai-nazariga qaraganda insoniyat beshigi bo'lib, zamonaviy tarixda uzoq vaqt mintaqa davlatlari mustamlaka bo'lib, XX asrning ikkinchi yarmida milliy ozodlik va mustaqillik uchun harakatlar avj olgan. Afrika qit'asidagi har bir mamalakatning milliy mustaqilligi alohida bir mavzu bo'lsada, biz ushbu izlanishimizda Kongo davlati va uning milliy mustaqillikka erishuvi, ushbu jarayonda sobiq SSSRning o'rnini va roli masalasiga alohida to'xtalib o'tishni lozim deb hisobladik. O'zbekistonning ham Afrika xalqlari bilan o'zaro munosabatlari uzoq o'tmishga ega bo'lib, turli tarixiy jarayonlarda mintaqa xalqlari bilan xalqaro ahamiyatga ega munosabatlarni amalga oshirganlar. Mustaqillik sharoitida, O'zbekistonning Afrika davlatlari bilan har tomonlama turli aloqalari kengayib, rivojlanib bormoqda. Shu sababli hozirgi globallashuv jarayonida O'zbekistonning Afrika davlatlari bilan olib borgan aloqalari ildizlarini o'rganish, uning siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy holati, madaniy aloqalarini o'rganish juda muhim sanaladi.

Afrikaning moddiy xom-ashyolarga boy hududlaridan biri bo'lgan Kongo (Kongo Demokratik Respublikasi) Belgiya davlati tomonidan mustamlakaga aylantirilgan bo'lib, ikkinchi jahon urushidan keyin milliy ozodlik harakatlari kuchayib borgan. 1960 yil may oyida Kongoda o'tkazilishi mo'ljallangan parlament saylovlarda P.Lulumba ning g'alaba qozonishi aniq bo'lib turgan vaziyatda kelajakda mamlakatda o'z ta'sirlarini o'tkazish maqsadida 13 maydan boshlab Belgiyaning Kongodagi qo'mondonligi mavjud tuzum tarafdorlari bo'lgan

qabilalarga qurollar tarqatganlar. Buni haraktni “Abako” (Belgiya Kongosi) partiyasi qo'llab-quvvatlagan[5]. Ko'rilgan bu harakatlar Kongo mustaqilligiga to'siq bo'la olmagan. Xalq chiqishlari ta'siri ostida Kongoga kelgan Belgiya qirolu Boduen 1960 yil 30 iyunda o'zining Leopoldvilda (Hozirgi Kinshasa) tantanali qabul vaqtida Kongoni mustaqilligini e'lon qilishga majbur bo'lgan[31,199]. Kongoda uzoq kutilgan mustaqillik qo'lga kiritilgan.

Sovet ittifoqi Kongoning mustaqilligini birinchi bo'lib tan olgan (1960 yil 7 iyul) davlat bo'lib, ushbu davlatga elchi qilib, M.D. Yakovlev tayinlangan. Kongoga yetib borgan sovet delegatsiyasiga hali bu yerda turgan Belgiya ma'murlarining sovuq munosabatlari va mahalliy aholi bilan munosabatlariga to'sqinlik qilganligini delegatsiya rahbari bo'lgan M.R. Raxmatov o'z kundaliklarida keltirib o'tgan[29,392]. Belgiya va uni qo'llab-quvvatlagan G'arb davlatlari Kongodan chiqib ketishga toqat qila olmaganlar. Turli ig'volarni uyushtirib, qonuniy hukumat ishiga xalaqit bera boshlaganlar. Turli ig'volar va qo'poruvchiliklar sababli bosh vazir P.Lulumba BMTdan 1960 yil 14 iyulda Kongoga Belgiya va AQSh intervensiyasidan himoyalanih maqsadida qo'shin kiritishni so'rashga majbur bo'lgan. SSSR tomonidan qo'llab-quvvatlangan bu talabni BMT Afrikaning 12 davlatidan 15700 askar kiritishga ruxsat berish bilan qanoatlantirishga majbur bo'lgan[31,201]. Belgiya va AQSh boshchiligidagi NATO davlatlari tinchlikparvar kuchlar qiyofasida qonuniy hukumatga qarshi terror va turli qo'poruvchilik ishlarini tashkil qilganlar. Bu kabi voqeeliklarga Sovet davlati bayonot berib, Belgiya va NATO davlatlarini tezda varvarlarcha xunrezlikni to'xtatishni, Kongo muvaqqat hukumatiga SSSR iqtisodiy va siyosiy yordam ko'rsatishni so'rganligi ma'lum qilgan. ikkinchi avgust kuni SSSR 10 ming tonna oziq-ovqat yuborayotgani, yaqin orada Kongoga yuzta avtomashina, ularni ta'mirlovchi mutaxassislar, ehtiyot qismlari, sovet vrachlari, medikamentlar, meditsina jihozlari yuborishi, sovet davlati Kongoga iqtisodiy va texnik yordam ko'rsatishga tayyorligini ma'lum qilgan[7]. Bu G'arb davlatlarini Kongo uchun yanada keng ko'lamli hujum uyushtirishlariga sabab ham bo'lgan.

Separatchilarni qo'llab-quvvatlagan Belgiya hukumati Katanga o'lkasida

“mustaqil” davlat tuzilishini tashkillashtirgan. “Pravda Vostoka” gazetasining 7 avgustъ sonida SSSR hukumatining Kongodagi voqealarga nisbatan bayonoti chop qilingan bo’lib, unda Belъgiya qo’shinlarini Kongodan olib chiqib ketish talab qilingan. Ilgari surilgan qator talablar qatorida Katanga o’lkasini Kongining ajralmas qismi deb xalqaro jamoatchilikni tan olishiga oid ma’lumotni ham ko’rish mumkin[8]. Ammo, BMTning Kongodan Belъgiya qo’shinlarini olib chiqib ketishi to’g’risidagi BMT xavfsizlik kengashi qarorini bajarmaslik uchun Katangada o’z davlatini qurgan sotqin Chombi hukumati turli choralarni qo’llay boshlagan[27]. Amerika missionerlik matabi bitiruvchisi va G’arbparast Chombi BMTning vakillari orqali Katangani alohida mustaqil davlat deb tan olishlari uchun harakat qilgan, ammo, uning uddasidan chiqa olmagan[24]. Katanga markazi bo’lgan Elizabetvilda bo’lib o’tgan muzokaralar bu kabi xulosalar chiqarishga asos bo’lib xizmat qiladi.

Kongodagi G’arb intervensiyasiga Afrikadagi rivojlanishning sotsialistik yo’nalishini tanlagan davlatlar tinch qarab turmagan. Birinchi navbatda Gana prezidenti Kvame Nkruma SSSR hukumatiga maktub yo’llab, Gana qo’shinlarini havo orqali Kongo davlatiga yetkazib qo’yishni so’ragan. BMT doirasidagi tinchlikparvar kuchlar tarkibida bo’lgan Gana qo’shinlari Kongoga yetkazilganligi uchun SSSR hukumatiga minnatdorchilik ham bildirilgan[2]. “Pravda Vostoka” gazetasining 1960 yilgi sonlarining birida Kongo mustaqilligi uchun Gana parlamenti hatto umumiy safarbarlik e’lon qilib, armiyani jangovar shay holatga keltirish to’g’risida qonun qabul qilganligiga oid ma’lumot mavjud[16]. Gana Kongo mustaqilligi uchun xalqaro maydonda qator ishlarni amalga oshirgan. Jumladan, BAR (Birlashgan Arab Respublikasi) Prezidenti Jamol Abdul Nosirga Gana Prezidenti Kvame Nkruma telegrama jo’natgan. Unda, agar BMT qarorlarini Belъgiya hukumati bajarmasa va Kongodan qo’shinlarni olib chiqib ketmasa, Kongoga yuboriladigan qo’shma harbiy missiyaga qo’mondonlik qilishni so’ragan. 1960 yilda, 11-avgustda “Аль-Ахram” gazetasi Nosirning javob maktubini e’lon qilib, unda umumiy qo’shin qo’mondonligiga BAR roziligini ma’lum qilgan va Belъgiya qo’shinlarini Kongodan chiqarib yuborilishiga barcha kuch-g’ayratini

sarflashini ma'lum qilgan[35]. 13 avgust 1960 yilda Sovet ittifoqining Kongodagi elchisi M.D. Yakovlev Kongo bosh vaziri Patris Lulumbaga SSSRning sovg'asi bo'lgan Il-14 samolyotini topshirgan[32]. Bu o'z mustaqilligi uchun kurashayotgan Kongo xalqi va hukumatini sotsialistik lagerdagi mamlakatlarga katta umid bog'lagan. Ushbu voqeuliklar 9-avgustda BMTning xavfsizlik kengashida Kongo masalasi ko'rib, qator davlatlarning Kongodan Belgiya qo'shinlarini olib chiqib ketishini talab qilganligi ortidan kelib chiqqan[20].

Nato qo'shinlarining xunrezliklari sabab Kongo bosh vaziri Patris Lulumba 15 avgust kuni Leopoldvilda bayonot berib, BMT bosh kotibi Xammarsheldga maktub yo'llagan. Unda, Kongolez xalqi BMT va uning xavfsizlik kengashiga bo'lgan ishonchini yo'qotgani, Kongoda BMT qarorlarini bajarilishini nazorat qilish uchun 14 davlat (Marokash, Tunis, Efiopiya, Gana, Gvineya, BAR (Misr va Suriya bu vaqtda Birlashgan Arab Respublikasi edi), Sudan, Seylon, Liberiya, Mali, Birma, Hindiston, Afg'oniston va Livan) uchinchi dunyo mamlakatlaridan iborat missiya tashkil qilishni talab qilgan[9]. 16 avgustda esa, Patris Lulumba BMT oldiga beshta punktdan iborat talablarini qo'ygan. Ular, 1. BMT nazorati ostidagi aerodromlarni kongolez armiyasi egallashiga qarshilik qilmaslik, 2. Katanga viloyatiga qora tanli bo'lmagan BMT va kongolez qo'shinlarini kiritishga ko'maklashish, 3. Afrikadan bo'lmagan qo'shinlarni Katangadan olib chiqib ketish, 4. BMT kongolez qo'shinlarini Katangaga va mahalliy aholini u yerdan tashish uchun samolyotlar berishi, 5. BMT tezda Belgiya hukumati tomonidan Katanga mahalliy ayrimachilariga tarqatga qurollarni musodara qilishi kerak, degan mazmundagi talablar bo'lgan[36]. Bu haqqoniy talab dunyo hamjamiyati tomonidan keng qo'llab-quvvatlangan.

15 avgustda Belgiyaning bir qism askarlari G'arbiy Yevropaga jo'nab ketganligi, Katanga hukumati boshlig'i Chombi Belgiya generali Geysenga o'z davlatiga ko'rsatilgan yordam uchun minnatdorchilik bildirgan. Geysen esa belgiyalik askarlarga minnatdorchilik bildirgan. Elizabetvildan belgiyalik askarlar samolyoti jo'nab ketayotgan bir vaqtda shaharda belgiyaliklarga nisbatan aytilgan nomunosib fikrlar uchun politsiya mahalliy aholini shafqatsiz jazolayotganga oid

ma'lumotlar o'sha davr matbuotida keltirib o'tilganini ko'rish mumkin[38]. 16 avgustda Leopoldvilda so'nggi Belgiyaga qarashli bo'lgan harbiy qismdan belgiyalik askarlar Kiton shahrida bo'lgan bazasiga uchib ketishga majbur bo'lgan. Ularni bunga Kongo Respublikasi generali Lundula va uning 200 kishidan iborat askarlari majbur qilgan. 17 avgustda P.Lulumba Leopoldvilda hukumat ishini tiklagan va mamlakatda olti oy muddatga mo'ljallangan harbiy holatni e'lon qilgan. Shuningdek, Kongo oltin zahirasini muzlatganligi uchun Belgiya hukumati oldiga 15 kunlik muddat qo'ygan, aks holda Kongodagi Belgiya mulklarini milliylashtirishni ma'lum qilgan. Bundan tashqari Kongodagi voqealarni Qohira, Konakri, Akra va Xartumda Kongo mustaqilligi tarafdorlari kuzatib o'zaro maslahatlashib borganlar[25]. Ammo, 18 avgust kuni BMT tarkibida bo'lgan Kanada qo'shinlari aerodromni egallash uchun kelganlar. Kongo qo'shinlari rasmiy hujjat talab qilganlar, kanadaliklar esa aerodromni nazorat qiluvchi asosni ko'rsata olmagan. Otishmalar boshlanib, kanadaliklarga BMTning boshqa qo'shinlari yordamga kelgan va aeroportni qo'lga olganlar[13]. Bu xalqaro kuchlar niqobi ostida imperialistlarni mustamlaka siyosatini davom ettirishga urinishi va separatchilarni qo'llab-quvvatlashi borasidagi harakatlari deb baholash mumkin. Sovet davlati bu kabi hodisalar Afrikada mustamlaka siyosatini davom ettirishning yangi formalari sifatida baholagan va o'zining kongolez xalqiga har tomonlama yordam berishga tayyorligini ma'lum qilgan[22]. Ushbu voqeeliklar P.Lulumbaning 17 avgustda bergan bayonotida agar BMT betaraf mamlakatlardan yuborilgan kuzatuvchi maqomiga ega qo'shnlarni olib chiqib ketmasa, Katanga o'lkasiga o'z qo'shinlarini yuborishini ma'lum qilganligidan so'ng boshlangan[10]. Bu Mustamlakachi davlatlarning Kongodan chiqib ketmaslik uchun BMT niqobidan foydalanayotganligini ko'rsatuvchi muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Kongo xalqiga moddiy va ma'naviy yordam ko'rsatgan SSSR hukumati bir necha bor oziq-ovqatlar va dori-darmonlar bilan yordam qilgan. jumladan, Leopoldvilga 17 avgustda SSSR tomonidan yuborilgan vrachlar guruhi yetib kelgan. Ular yigirma kishiga yaqin bo'lib, xirurglar, terapevtlar, pediatrlar va boshqalardan iborat bo'lgan. Guruhga meditsina fanlari doktori V.P. Shishkin

rahbarlik qilgan[33]. Shuningdek, SSSRning turli shahar-qishloqlarida, turli Respublikalarida Kongo xalqiga xayrixohlik namoyishlari, yig'ilishlar, uchrashuvlar o'tkazilgan. O'zbekiston SSRda ham Kongoda milliy ozodlik harakatlari boshlangandan keyin Belgiya uning boy Katanga o'lkasida separailar bilan hamkorlikda ozodlik harakatini bo'g'ishga harakat qilganligi O'zbekiston aholisiga davriy matbuot orqali xabardr qilib turilgan. Ayrimlar Kongo xalqiga xayrixohliklarini bildirib gazeta muharririyatiga o'z fikr-mulohazalarini yozib ham yuborganlar. "Pravda Vostoka" matbuot organi ularni jamlab qisqacha mazmuni o'z sahifalarida yoritgan. Masalan, "Pravda Vostoka"ning 9 avgust sonida "Ruki proch' ot Kongo" ("Qo'lingni Kongodan tort") nomli maqola ostida o'zbekistonliklarning Kongo mustaqilligiga xalaqit berishga uringan imperialistik davlatlarga nisbatan maktub orqali bitilgan fikrlarini keltirib o'tgan. Maktub egalari M.Sadikov (Chirchiqdan), Samarqand ipakchilik fabrikasi ishchisi M.Muxtorova, 10-sinf o'quvchisi M.Karimova (Samarqand), Olmaliqdan Kozlov, Kotlov, Axmedov va Paramonovlar, qurilish texnikumi talabasi K.Mansurov, ulug' vatan urushi ishtirokchisi S.D. Mansurov (Toshkent shahri), F.Ya. Kolchigin (Mirzacho'l) va boshqalarning Kongo ozodligiga oid fikr-mulohazalaridan parchalar keltirilgan[30]. Bu uzoq Afrikada sodir bo'layotgan voqeeyliklarga O'zbekistonliklarning befarq bo'lmaganligini ko'rsatadi.

SSSRning tashqi ishlar ministriligining birinchi o'rinbosari V.V. Kuznetsov BMT bosh sekretari Xammershil'd oldiga hukumat topshirig'i bilan borib, Kongo masalasida SSSR qarashlari ma'lum qilgan. Asosan, Kongodan xorijiy qo'shinlarni olib chiqish va BMT bayrog'i ostida yuboriladiganlarni Kongo hukumati bilan kelishgan holda yuborilish talabini qo'ygan[15]. 18 avgustda Kongo va Kanada askarlari o'rtasidagi Leopoldvildagi otishmani Sovet hukumati Belgiya va Kanadaning NATO bo'yicha ittifoqchiligi natijasida sodir bo'lgan deb hisoblagan va BMTdan Kanada qo'shinlarini Kongodan olib chiqishni talab qilgan[34]. 21 avgustda bosh assambleyada BMT yetakchisi Dag Xammersheld yig'ilish o'tkazib, Kongo tomoni Belgiya qo'shinlari so'nggi ikkita Kamin va Kiton bazalaridan butunlay olib chiqilishi talab qilgan. Bu yig'ilishda Fransiya tomoni noroziligiga

qarmay Gvineya vakillari ham qatnashgan[11]. Dag Xammershel'd Kongo masalasi bo'yicha oliy rasmiy vakil bo'lgan Ralf Banchni bo'shatib, uning o'rniga Rajeshvara Dayyal (Hindiston)ni tayinlagan[17]. Bu holat imperialist davlatlarni Kongo masalasidagi harakatlarini bir qadar susaytirgan, ularning faoliyati cheklangan. Ammo, mahalliy ayirmachilarni qurollantirish ortidan mojaro avj oldirilgan. "Pravda Vostoka"ning 24 avgustdagi sonida Tunis davlati Kongoga shu vaqtgacha uch ming askari BMT bayrog'i ostida bo'lsada, yana qo'shimcha 600 askar yuborishga qaror qilgani keltirib o'tilgan[18]. Bundan tashqari 21 avgust kuni Qohira xalqaro aeroportidan BMT samolyotlarida 120 nafar BAR askarlari Kongoga uchib ketgan[17]. Kongoni Afrikaning mustaqil davlatlari har tomonlama qo'llab-quvvatlab turgan. Kongoni birinchilardan bo'lib mustaqilligini har tomonlama himoya qilgan davlat Gana bo'lib, BMT x'avfsizlik kengashining qaroriga muvofiq Kongoga qo'shinlarini yuborishda SSSRdan yordam so'ragan. Uchta Il-18 transport samolyoti yordamida Gana qo'shinlari kerakli manzilga yetkazilgan[28]. Mustaqillik uchun har qancha harakat qilinmasin G'arb davlatlari va ularning satelitlari o'z maqsadlaridan qaytmagan.

1961 yil 17 yanvarda P.Lulumba o'ldirilgandan keyin SSSR va Kongo munosabatlari sovuqlasha boshlagan. Ayniqsa 1965 yil noyabrda Mobuti hokimiyatni to'la egallab olgandan so'ng bu holat kuchaygan[4,14]. Chunki, Kongo siyosati to'la AQSh va G'arb davlatlari manfaatlariga bo'ysundirilgan. Kongoda faoliyat olib borgan sovet ayg'oqchisi O.I. Najestkin keyinchalik o'z xotiralarida, AQSh Kongoni qo'lga kiritish maqsadida BMT va uning bayrog'i ostida mahalliy yetakchilarni, o'zi uchun noqulay raqiblarni birinchi navbatda P.Lulumbani yo'q qilishda foydalanganligini yozib qoldirgan[21, 156]. 1961 P.Lulumba o'ldirilgandan so'ng sovet ittifoqi bu mamlakatga bo'lgan qiziqishi pasayib borgan[23,70]. P.Lulumbaning o'ldirilishi SSSR va Bel'giya munosabatlariga ham salbiy ta'sir ko'rsatgan va 1961 yil yanvar-may oylarida bu sovuqlik kuchaygan davr bo'lgan[19,141]. Siyosiy jihatdan iliqlik Bel'giyada hukumat almashgandan keyin tarqalganligi tarixiy adabiyotlarda qayd etib o'tilgan.

Xulosa qilib aytish mumkinki, Kongoda milliy ozodlik harakatlari

muvofoqqiyat qozonib, mustaqil davlat tashkil topgan. Bu yo'nalishda P.Lulumba va bir qator Kongo xalqi farzandlari qurbon berilgan. Ammo, xom-ashyo va tabiiy zahiralarga boy o'lkadan chiqib ketishni istamagan G'arb davlatlari Kongoda turli separatik va terrorchi guruhlarini qo'llab-quvvatlash orqali hokimiyat tepasiga o'z gumashtalarini qo'yishga muvoffaq bo'lganlar. Kongo uchun rasman mustaqillik berilgan bo'lsada, amalda iqtisodiy mustamlaka holati saqlanib qolavergan.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Бельгийци не уходят из Конго // Правда Востока 26 август, 1960 года, № 198. (11173).
2. Благодарность Советскому правительству // Правда Востока 7 август, 1960 года, № 182. (11157).
3. Винокуров Ю.Н., Орлова А.С., Субботин В.А. История Заира в новое и новейшее время - М.: Наука. Главная редакция восточной литературы, 1982. - 311 с.
4. Винокуров Ю.Н. Политическая борьба в демократической Республике Конго (1965 - 2001 гг.) Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора исторических наук. Москва-2005. – 32 с.
5. Вольнения в Конго. // Правда Востока 14 мая, 1960 года, № 112 (11087).
6. Денисова Т., Костелянец С. Бенин: Политические метаморфозы(К 60-летию независимости). // Азия и Африка сегодня 2020 № 12. – С. 38-45.
7. Заявление советского правительства. // Правда Востока 2 август, 1960 года, № 178. (11153).
8. Kenjayev, Sardor Nurmurod Son. "Amir Temur's Ambassadorial Activity in Diplomatic Relations with China (Min State)(In the Case of Fu An)." Miasto Przyszłości 29 (2022): 112-114.
9. Norboyev, Sardor Qavmiddinovich. "O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SIYOSIY PARTIYALARNING SIYOSIY VA IJTIMOIY AHAMIYATI." Scientific progress 4.5 (2023): 4-8.
10. ERKINOVICH, TUYEV FAZLIDDIN. "FACTORS OF SOCIO-ECONOMIC

DEVELOPMENT IN BUKHARA REGION IN 1991-1995 AND THE ISSUE OF PARTICIPATION IN FOREIGN RELATIONS." INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429 11.05 (2022): 256-258.

11. Shokirov, Mubin. "Tarixiy jarayonni bilish methodlari asosida analiz qilish." ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz) 5.5 (2021).
12. Urazov, Bobir. "A O'razov Bobir Baxtiyorovich: РУМИЙ–СУФЕЙЛИК ТАРИҚАТИ ПЕШВОСИ." Buxoro davlat universitetining Pedagogika instituti journal 2.2 (2022).
13. Sharipov, Abdusakimjon. "A SOCIAL AND PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF GENDER POTENTIAL: SOCIAL AND PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF GENDER POTENTIAL." Buxoro davlat universitetining Pedagogika instituti journal 2.2 (2022).
14. Rajabov, Alisher, and Shoxijahon Urunov. "XVII ASRNING 1-HALF BUXORO XONLIGINING SIYOSIY INQIROZI VA UNING ASOSIY XUSUSIYATLARI." Development of pedagogical technologies in modern sciences 2.5 (2023): 51-54.
15. Togayeva, Dilnoza. "WORD OF VARIABILITY IN UZBEK LANGUAGE." Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences 1.9 (2021): 454-458.
16. Kilichev, Rajab Ergashovich. "BUKHARA IS THE ANCIENT CITY OF THE EAST." Theoretical & Applied Science 7 (2020): 26-28.
17. Boboqulov, Oxunjon. "SHAROF RASHIDOVNING AFRO-OSIYO XALQLARI BIRDAMLIGI CONFERENCES DA ISHTIROKI XUSUSIDA." Innovation and development: theory and practice 2.17 (2023): 187-189.
18. Рахматова, Холidahon. "ХОЖА АХРОР ВАЛИЙНИНГ ТИНЧЛИК, ОСОЙИШТАЛИК ВА ХАМJIHATЛИККА ДОИР Г 'OLIVES–BARQAROR TARAQQIYOT OMILI ADJECTIVE." Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муамолари/Актуальные проблемы социально-governmental issues/Actual Problems of Humanities and Social Sciences. 3.S/5 (2023).

19. Murtozayev, Shahobiddin. "ABU HAFS UMAR SUHRAVARDIY INSON NAFSINI ANGLASHGA DOIR FALSAFIY QARASHLARINING TAHLILI." Scientific journal of the Fergana State University 1 (2023): 53-53.
20. MZ Orziyev, OAOGL Boboqulov. "Amir Temur va temuriylar davrida Buxoro shahri taraqqiyotiga oid". Science and Education 3 (10), 540-544.
21. ATO Teshayev, O Boboqulov. "TURKISTONDA YANGI USUL MAKTABLARINING FAOLIYATI (XIX ASR OXIRI-XX ASR BOSHLAGI)". Scientific progress 2 (3), 269-275.
22. ATO Teshayev, O Boboqulov. "YANGI USUL MAKTABLARIDA DINIY VA DUNYOVIY FANLARNING O'QITILISHI (IS'HOQXON IBRAT VA MUNAVVARQORI TASHKIL ETGAN MAKTABLAR MISOLIDA)" Scientific progress 2 (3), 276-283.
23. O Бабакулов. "MUSTAQIL KONGO DAVLATINING SSSR BILAN DIPLOMATIK ALOQALARI (davriy matbuot gazetalari tahlili asosida)" ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ.
24. BO Axmat o'g'li. "OSIYO VA AFRIKA XALQLARI BIRDAMLIK TASHKILOTIDA O'ZBEKLARNING ISHTIROKI"
25. BO Axmadovich. "HOMER DOSTONLARI TARIXIY MANBA SIFATIDA O'RGANILISHI". Journal of new century innovations 28 (2), 133-139.
26. Boboqulov. "THE PROBLEM OF MALNUTRITION AMONG YOUNG CHILDREN ON THE AFRICAN CONTINENT AND THE RELATIONSHIP BETWEEN VARIOUS INFECTIOUS DISEASES IN THE REGION". THE ROLE OF SCIENCE AND INNOVATION IN THE MODERN WORLD 2 (4), 106-117.
27. Boboqulov. "OA Temuriylar davrida Buxoro shahri taraqqiyoti". Buxoro davlat universitetining Pedagogika instituti jurnali 2.
28. OA Boboqulov. "Socio-Economic Life During the Reign of Amir Temur and the Timurids (In the Example of the City of Bukhara)". Miasto PrzyszłościKielce.